

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРИМІНОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ЗАХІДНО-РЕГІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ КЛУБІВ ЮНЕСКО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

НАШЕ ПРАВО

OUR LAW

KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY OF INTERNAL AFFAIRS
CRIMINOLOGICAL ASSOCIATION OF UKRAINE
KYIV INTERNATIONAL UNIVERSITY
INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT
WEST REGIONAL ASSOCIATION OF UNESCO CLUBS
NATIONAL ACADEMY OF LEGAL SCIENCES OF UKRAINE
MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE

№ 4 ч.2, 2012

Спеціалізоване
видавництво

Specialized
publishing house

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

БОГАЧОВА О.В. РОЛЬ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТЕХНІКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЗАКОНУ.....	5
ЛАГУС І.І. ПРАВОВІ АКТИ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	11
ГОДЯК А.І. ФОРМУВАННЯ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК ОСОБИСТОСТІ.....	18
БУАКАТ М.С. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНІХ ФУНКЦІЙ УКРАЇНИ.....	25

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

БЕРЕЖНА І.Г. СПІВВІДНОШЕННЯ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ В ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІАТУ.....	31
ВОРОНА Д.М. РОЗВИТОК МІГРАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ.....	36
СТАМАТІНА М.В. ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК НАДАННЯ ГРОМАДЯНАМ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.....	42
ШАБАТЬКО К.В. ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	47
КРИВОРУЧКО А.С. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	53
ВОРУШИЛО В.П. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	60
ЛАВРЕНОВА О.І. ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЯК ЦЕНТРАЛЬНОГО ОРГАНУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ.....	67
МУЗИЧУК О.М. ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ У НИХ ПРИНЦИПІВ КОНТРОЛЮ.....	72

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

ДЬОМІН Ю.М. РОЗГЛЯД ПОДАВАННЯ ПРО ВІДСТОРОНЕННЯ ВІД ПОСАДИ ЯК ЗАХОДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	78
ПІШОНКА А.В. ПРАВОВІ ОСНОВИ КАДРОВОЇ РОБОТИ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ.....	82
ІВАЩЕНКО О.В. ПРАВОВА ПРИРОДА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	89
КОВАЛЬЧУК С.О., КРЕТ Г.Р. ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	95
ГАБЛЕЙ Н.Г. ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНОГО ЯК СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА НОВИМ КПК УКРАЇНИ.....	103
ПЕТРЕНКО О.І. ВІДМІННІСТЬ СПОНУКАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ДОПІНГУ ВІД СУМІЖНИХ ЗЛОЧИНІВ.....	108
ЗАГУРСЬКИЙ О.Б. ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	113

ЦИВІЛЬНЕ, ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ, ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ТРУДОВЕ ПРАВО

ЗАХАРЧЕНКО А.М. ВИДИ ДОГОВОРІВ, ЯКІ УКЛАДАЮТЬСЯ У РАМКАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	118
ДОМАНСЬКИЙ В.А. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ	124
РОМАНОВ С.А. ПРАВОВИЙ СТАТУС СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ДОРАДНИКІВ ТА ЕКСПЕРТІВ-ДОРАДНИКІВ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	130
ВІТЮК І.Я. ПОНЯТТЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ	121
БУТРИМ О.В. ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ДТП.....	140
ЄЛЬЦОВ В.А. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДІВ	146
КОВАЛЬОВ І.В. ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМ РІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АКЦІОНЕРІВ ПРО ПРИПИНЕННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ШЛЯХОМ ПЕРЕТВОРЕННЯ	151
ЄФРЕМОВА Г.В. ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З ТИМЧАСОВОЮ ВТРАТОЮ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ	157

БАНКІВСЬКЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ДМИТРЕНКО Ю.М. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	138
ХОХУЛЯК В.В. СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ В СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	168
ПОЛЯК О.І. ГЕНЕЗА ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА СОТ В АСПЕКТІ СПІВРЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	174
МОСТОВЕНКО С.М. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ЯК ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ	182
ШЕВЧУК В.А. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ПОСТАЧАВАННЯ ДПС УКРАЇНИ.....	188
ЧЕРНІЦЬКА А.Т. БЮДЖЕТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ, КЛАСИФІКАЦІЯ.....	193
ЧЕРНІКОВ Д.А. ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ЯК ОДНА ІЗ ГАРАНТІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ	200

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

ЛУЦЬКИЙ І.М. ВІДОБРАЖЕННЯ МОРАЛЬНИХ ОСНОВ У ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	205
ЛУЦЬКИЙ А.І. СУТНІСТЬ ПРАВОРОЗУМІННЯ З ТОЧКИ ЗОРУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ НАУКИ.....	209
ШУЛЯР В.О. ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ТА СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ПІД ВПЛИВОМ АФЕКТИВНОГО СТАНУ	213

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

МАМЕДОВ ІСА АДІЛЬ ОГЛІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ МІГРАЦІЇ.....	219
---	-----

ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ У НИХ ПРИНЦИПІВ КОНТРОЛЮ

МУЗИЧУК Олександр Миколайович - доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, начальник факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання Харківського національного університету внутрішніх справ
УДК 342.95 +351.74 (477)

С целью уточнения системы принципов контроля характеризуется действующее законодательство, проекты нормативных актов, а также научная литература; определяются общие признаки принципов контроля.

Ключевые слова: нормативно-правовые акты, принцип контроля.

Тематика принципів контролю на достатньому рівні розроблена у науковій літературі, оскільки у кожній другій науковій праці у формі монографії чи наукового посібника [1, с. 218; 2 с. 46], а також у кожній третій праці у формі наукової статті [3, с. 99; 4, с. 58-59] автори визначають поняття та види принципів того чи іншого виду контролю. Принципи контролю визначені у чинному законодавстві, яке регламентує різні види контролю [5-14]. Проте, дослідження таких принципів та їх нормативне закріплення мають безсистемний характер, називаються їх різні види, деякі із таких принципів ототожнюються із завданнями та функціями. Безсистемний характер розгляду принципів контролю обумовлений й тим, що під час визначення їх переліку автори не беруть до уваги, що вони є похідними від принципів права, принципів державного управління, принципів організації діяльності державного апарату, а їх нормативне закріплення дає змогу розглядати такі як норми-принципи, порушення яких тягне за собою юридичну відповідальність, насамперед, дисциплінарну.

Метою цієї статті є уточнення системи принципів контролю, у зв'язку з чим запла-

новано охарактеризувати чинне законодавство, проекти нормативних актів, а також наукову літературу на предмет визначення у них принципів контролю; визначити загальні ознаки принципів контролю.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови принципи визначаються як «основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін.» [15, с. 1125].

На нашу думку, у загальному слововжитку під принципом необхідно розуміти вимоги та правила, які є обов'язковими для виконання, з якими повинна здійснюватись певна діяльність, функціонувати певна організація, порушення (недотримання) яких є підставою для притягнення винної особи до відповідальності.

На відміну від мети та завдань контролю, його принципи у нормативно-правових актах визначені більш послідовно та у переважній більшості з них, у зв'язку з чим не можемо погодитись із тезою В.В. Новікова про те, що «прямого закріплення у законодавстві переліку принципів контролю не існує, їх сукупність щодо того чи іншого напрямку контрольної діяльності може бути встановлена на підставі наукового узагальнення і аналізу нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів контролю та їх посадових осіб» [2, с. 46].

Про важливість, яку законодавець відводить правовій регламентації принципів конт-

ролю, свідчить й те, що їх перелік наводиться в одних із перших за порядковим номером статтях законодавчих актів. Наприклад, у ст. 3 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» до принципів такого виду контролю віднесені: пріоритетність безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності; підконтрольність і підзвітність органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади; рівність прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання; гарантування прав суб'єкту господарювання; об'єктивність та неупередженість здійснення державного нагляду (контролю); наявність підстав, визначених законом, для здійснення державного нагляду (контролю); відкритість, прозорість, плановість й системність державного нагляду (контролю); неприпустимість дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю); невтручання органу державного нагляду (контролю) у статутну діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону; відповідальність органу державного нагляду (контролю) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства; дотримання умов міжнародних договорів України; незалежність органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян [238].

Погоджуючись у цілому з таким розумінням принципів контролю, щодо доцільності деяких з них висловимо певні сумніви. Сказане, наприклад, стосується таких принципів як «пріоритетність безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності»; «рівність прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання»; «дотримання умов міжнародних договорів» які, у тому чи іншому вигляді, отримали нормативне закріплення у Конституції України [16] та інших законодавчих актах з питань господарської діяльності [17]. Такі принципи є загально-правовими

(загально-соціальними, державними), відповідно, є характерними для всіх галузей права, усіх видів та типів правовідносин, у зв'язку з чим окреме їх передбачення у цьому законі вважаємо зайвим. Як вірно зазначається в Концепції реформи адміністративного права України, в Конституції України закріплені всі основні принципи, що створюють ідеологічний фундамент діяльності держави, зокрема, принципи верховенства права, законності, рівності всіх перед законом, пріоритету закону в правовому регулюванні компетенції та порядку діяльності органів виконавчої влади та їх посадових осіб, судового захисту прав і свобод людини, незалежності суду під час здійснення своїх функцій [18].

Відповідний недолік характерний для переважної більшості законодавчих актів, які регламентують здійснення окремих видів контролю в державі. Наприклад, у ст. 4 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» зазначено, що такий контроль здійснюється на основі: верховенства права; розмежування функцій і повноважень політичного керівництва Воєнною організацією держави і правоохоронною діяльністю та професійного військового управління; взаємодії й відповідальності органів державної влади та органів військового управління і правоохоронних органів; деполітизації та деідеологізації контролю; прозорості видатків на національну безпеку і оборону, правоохоронну діяльність, утилізацію та ліквідацію озброєнь, попередження і ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій; здійснення діяльності Збройних Сил України, інших військових формувань на принципах єдиноначальництва і суворої дисципліни; відкритості для суспільства інформації про діяльність Збройних Сил України та інших складових частин Воєнної організації, правоохоронних органів держави, яка не становить державну таємницю, з урахуванням визначеної законами специфіки державних правоохоронних органів; відповідальності посадових осіб за своєчасність, повноту і достовірність інформації, що надається, та за реагування на звернення громадян, громадських організацій, виступи засобів масової інформації; судового захисту прав суб'єктів цивільного контролю [8].

На нашу думку, із вищенаведеного переліку безпосередньо принципами цивільного контролю є лише «деполітизація та деідеологізація контролю». Що стосується інших принципів, то вони є або загально-правовими принципами (верховенства права; відкритості для суспільства інформації про діяльність Збройних Сил України, інших складових частин Воєнної організації та правоохоронних органів держави, що охоплюється таким принципом як гласність; судового захисту), або принципами діяльності Воєнної організації та правоохоронних органів держави (розмежування функцій і повноважень політичного керівництва Воєнною організацією держави і правоохоронною діяльністю; взаємодії й відповідальності органів державної влади та органів військового управління і правоохоронних органів; прозорості видатків на національну безпеку і оборону, правоохоронну діяльність, утилізацію та ліквідацію озброєнь, попередження і ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій; здійснення діяльності Збройних Сил України, інших військових формувань на принципах єдиначальництва і суворой дисципліни), але аж ніяк не принципами цивільного контролю. Деякі із закріплених принципів дублюються. Зокрема, це стосується таких принципів як: відповідальність органів державної влади, органів військового управління і правоохоронних органів (ч. 4 ст. 4) та відповідальність посадових осіб (ч. 9 ст. 4); прозорість (ч. 6 ст. 4) та відкритість (ч. 8 ст. 4) [8].

Основними принципами здійснення державного контролю за використанням та охороною земель у чинному законодавстві названі: забезпечення раціонального використання та охорони земель як основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави; пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів над економічними інтересами; повне відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю внаслідок порушення земельного законодавства України; поєднання заходів економічного стимулювання і відповідальності у сфері використання та охорони земель [14].

Вважаємо, що вищенаведені принципи є основою, вимогами та правилами, дотримання (виконання) яких є обов'язковим під

час здійснення використання та охорони земель, а не власне контролю за цими видами діяльності. На нашу думку, таке визначення «принципів земельного контролю» більш характерне для його завдань, якими є «забезпечення раціонального використання та охорони земель», «пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів», «повне відшкодування шкоди», і лише один із принципів — «поєднання заходів економічного стимулювання і відповідальності», але не «у сфері використання та охорони земель», а під час здійснення контролю, можна віднести до принципів земельного контролю.

В ст. 4 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» визначені принципи державної політики в галузі державного експортного контролю, серед яких: пріоритетність національних інтересів України — політичних, економічних та військових, захист яких є необхідним для забезпечення національної безпеки; обов'язковість виконання міжнародних зобов'язань України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки та встановлення державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання, а також забезпечення здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях; законність; здійснення експортного контролю тільки тією мірою, що необхідна для досягнення його цілей; узгодження процедур і правил державного експортного контролю з міжнародно-правовими нормами та практикою; забезпечення взаємодії з міжнародними організаціями та іноземними державами в галузі державного експортного контролю з метою зміцнення міжнародної безпеки і стабільності, у тому числі з метою запобігання розповсюдженню зброї масового знищення та засобів її доставки [7].

На нашу думку, серед вищенаведених принципів державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення такими є лише: здійснення експортного контролю тільки тією мірою, що необхідна для досягнення його цілей; узго-

дження процедур і правил державного експортного контролю з міжнародно-правовими нормами та практикою; забезпечення взаємодії між суб'єктами експортного контролю. Інші із вищенаведених принципів цього контролю є або загальнодержавними (принцип законності), або такими, що не можна назвати його основними правилами та вимогами, відповідно до яких він повинен здійснюватися.

У ст. 4 Закону України «Про прикордонний контроль» зазначено, що він здійснюється на засадах: «законності; відкритості; забезпечення поваги до людської гідності та рівності осіб незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак» — які є загально-правовими принципами; інші ж, як то: «здійснення його виключно спеціально підготовленими з цією метою військовослужбовцями та працівниками Державної прикордонної служби України; вибірковість контрольних заходів на підставі оцінки ризиків» — можна вважати вимогами, які висувуються до контролю, а отже, і його принципами.

Подібні недоліки, а саме: використання під час визначення переліку принципів контролю таких загально-правових принципів, як: законність, гласність, пріоритет прав та законних інтересів громадян, рівність, гуманізм та ін., визначення власне не принципів, а завдань контролю чи вимог, які до нього висувуються, або не визначення принципів контролю взагалі [11; 13] — характерні для проектів законодавчих актів, присвячених регламентації окремих видів контролю. Наприклад, принципами валютного контролю названі: пріоритет економічної доцільності в реалізації державної політики в сфері валютного регулювання і валютного контролю; єдність зовнішньої і внутрішньої валютної політики в Україні; забезпечення державою захисту прав резидентів і нерезидентів при здійсненні валютних операцій; рівності перед законом усіх суб'єктів права власності у сфері валютного регулювання; забезпечення контролю за валютними операціями, що здійснюються резидентами та нерезидентами на території України (ст. 3) [19]; бюджетного контролю: об'єктивність, неупередженість

та обґрунтованість; повнота охоплення всієї сукупності дій учасників бюджетного процесу під час здійснення бюджетного контролю і відображення виявлених фактів вчинення бюджетних правопорушень; єдність, що забезпечується завдяки єдиній правовій базі та єдиним стандартам у сфері здійснення бюджетного контролю; гласність; відповідальність (ст. 4) [20]; парламентського контролю: народовладдя; законність і доцільність контролю; визнання парламентського контролю вищою формою контролю в державі; врахування конституційного положення про те, що державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; гласність контролю; відповідальність суб'єкту контролю перед державою та підконтрольними об'єктами за об'єктивність контролю; систематичність, плановість, дієвість, неупередженість та ефективність контролю; виключність суб'єктів контролю; визнання в процесі контролю пріоритету особистих прав і свобод людини і громадянина, відокремлення громадянського суспільства від держави [21].

На відміну від чинних законодавчих актів, у багатьох проектах принципи окремих видів контролю не визначаються. Сказане стосується таких з них, як: «Про громадський контроль за використанням коштів Державного та місцевих бюджетів»; «Про громадський контроль»; «Про експортний контроль»; «Про державний (фінансовий) контроль за декларуванням доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та їх витратами»; «Про податковий контроль».

Аналіз законодавчих, законопроектних та наукових положень з питань визначення поняття та видів принципів контролю надав змогу зробити такі висновки:

1. Принципи контролю на достатньому рівні розроблені у науковій літературі, оскільки у кожній другій науковій праці у формі монографії чи наукового посібника, а також у кожній третій праці у формі наукової статті автори визначають поняття та види принципів того чи іншого виду контролю. Проте, дослідження таких принципів та їх нормативне закріплення мають безсистемний характер, називаються їх різні види, деякі із таких принципів ототожнюються із завданнями та

функціями. Безсистемний характер розгляду принципів контролю обумовлений й тим, що під час визначення їх переліку автори не беруть до уваги, що вони є похідними від загально-правових принципів права та принципів державного управління.

2. Вони визначаються як першооснови, основні ідеї, вихідні пункти, передумови, вимоги, правила, кожне з яких лише доповнює їх сутність, підсилює їх значення як регуляторів контролю.

3. Науковці визначають вимоги, згідно з якими повинна здійснюватися контрольна діяльність, ознаки принципів контролю та їх призначення.

4. Деякі автори до принципів контролю відносять і такі, що принципами навряд чи можна назвати: виявлення відхилень, забезпечення законності та дисципліни, притягнення до відповідальності, перевірку тощо, які більш характерні для розуміння його мети та завдань, у меншій мірі — його форм.

5. Більшість із принципів контролю, які визначають науковці, є загально-правовими або принципами державного управління. Такими, на нашу думку, є законність, верховенство права, гласність, професіоналізм, централізм, рівність, відповідальність тощо. Важливість законодавчого закріплення загально-правових принципів та загальних принципів державного управління не викликає сумнівів, натомість, що стосується їх закріплення у кожному законодавчому акті, то тут є певні сумніви, оскільки їх сутність та зміст є незмінними. На нашу думку, законодавчі акти з питань контролю повинні передбачати лише систему спеціальних принципів, відповідно до яких повинна здійснюватися певна діяльність, зокрема, і контроль. Натомість, ми не виключаємо їх повторюваність. Що стосується загально-правових принципів та загальних принципів державного управління, то вони, на нашу думку, повинні бути передбачені окремими, як правило, програмними та концептуальними правовими актами, наприклад, Концепцією правової реформи, Концепцією адміністративної реформи тощо.

6. Найбільш поширеним серед науковців є підхід, згідно з яким принципи контролю об'єднуються у дві групи: 1) загальні, які є похідними від загально-правових принципів

та загальних принципів державного управління; 2) спеціальні, які характерні лише для контролю. На нашу думку, принципи контролю є похідними і від принципів організації державного апарату, до яких науковці відносять: пріоритет прав і свобод людини; єдність і поділ влади; верховенство права; законність; ієрархічність; поєднання виборності і призначуваності; демократизм методів і стилю роботи; змінюваність; поєднання колегіальності та єдиноначальності; гласність і урахування громадської думки; професійна компетентність; економічність, програмування, науковість; право рівного доступу до державної служби [22, с. 94], частина з яких, на нашу думку, є загально-правовими (загально-соціальними), як-то: пріоритет прав і свобод людини; верховенство права; законність; гласність; економічність, науковість), позаяк вони характерні (або повинні бути характерні) для усіх правових систем, галузей права, форм правління тощо.

Беручи до уваги вищевказані методологічні підходи до з'ясування системи принципів контролю, пропонуємо їх об'єднати у такі групи: 1) основні, які є похідними від загально-правових принципів (пріоритет прав і свобод людини; верховенство права; законність; гласність; рівність; гуманізм; економічність; науковість; взаємна відповідальність); 2) загальні, які є похідними від загальних принципів державного управління та принципів організації та діяльності державного апарату (єдність і поділ влади; поєднання виборності і призначуваності; плановість; системність; поєднання колегіальності та єдиноначальності; субординаційність, професійна компетентність); 3) спеціальні, які характерні для всіх видів контролю (державного, міжнародного, самоврядного, громадського) та їх підвидів залежно від предмету контрольної діяльності, до яких пропонуємо віднести: нормативну урегульованість; незалежність суб'єктів контролю; оперативність (раптовість); спеціалізацію; об'єктивність; деполітизацію та деідеологізацію контролю; доцільність; комплексність; обізнаність; неупередженість; універсальність; результативність; офіційність; принцип взаємодії; раціональності розподілу контролюючих повноважень; відповідальність контролюючого органу.

АНОТАЦІЯ

З метою уточнення системи принципів контролю характеризується чинне законодавство, проекти нормативних актів, а також наукова література; визначаються загальні ознаки принципів контролю.

SUMMARY

With the purpose of clarification of the system of control principles a current legislation, projects of normative acts, and also scientific literature, is characterized; the general signs of control principles are determined.

Література

1. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – Луцьк : Вежа, 2000. – 558 с.
2. Новіков В. В. Внутрішній контроль як засіб забезпечення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Новіков Віталій Володимирович ; Харківськ. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2006. – 201 с.
3. Лученко Д. В. Місце контролю в системі адміністративно-правових форм діяльності / Д. В. Лученко // Проблеми законності. – 2006. – Вип. 82. – С. 97–103.
4. Кінашук Л. Організація та правове забезпечення контролю як функції управління / Л. Кінашук // Підприємство, господарство і право. – 2004. – № 5. – С. 57–59.
5. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України : від 05.04.2007 р., № 877-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
6. Про акціонерні товариства : Закон України : від 17.09.2008 р., № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.
7. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України : від 20.02.2003 р., № 549-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 23. – Ст. 148.
8. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави : Закон України : від 19.06.2003 р., № 975-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 46. – Ст. 366.
9. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні : Закон України : від 26.01.1993 р., № 2939-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 110.
10. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.
11. Про здійснення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю : Постанова Кабінету Міністрів України : від 22.05.2002 р., № 685 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 21. – Ст. 1047.
12. Про прикордонний контроль : Закон України : від 05.11.2009 р., № 1710-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 6. – Ст. 46.
13. Про антидопінговий контроль у спорті : Закон України : від 05.04.2001 р., № 2353-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 112.
14. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України : від 19.06.2003 р., № 963-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 350.
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
16. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
17. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 18–22. – Ст. 144.
18. Проект Концепції реформи адміністративного права України : від 11.09.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=8943&pf35401=13020.
19. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Проект Закону / внесений народним депутатом України С. М. Аржевітним [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2.
20. Про державний контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за бюджетні правопорушення : Проект Закону / внесений народним депутатом України С. В. Ківаловим [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2.
21. Про основні засади парламентського контролю в Україні : Проект Закону / внесений народним депутатом України С. В. Ківаловим [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc2.
22. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.